

Tekst 1

Tekst 1 en tekst 2 hebben beide betrekking op ontwikkelingen in de journalistiek. Naast vragen over iedere tekst afzonderlijk bevat dit examen ook enkele overkoepelende vragen over beide teksten.

Het nieuws als show

(1) In 1963 verscheen op de Nederlandse televisie voor het eerst iets wat leek op een anchorman¹⁾. Willem Duys²⁾ begon het maandelijks 5 se praatprogramma *Voor de vuist weg*. Hijzelf was er de spil en het gezicht van; gasten kwamen en gingen. Berucht werd de uitzending met de man die ter verruiming van de 10 geest een gaatje in zijn voorhoofd had geboord (midden jaren zestig). Het grootste deel van wat uitdrukkelijk een 'show' heette, werd gevuld met licht nieuws en optredens van 15 artiesten. *Voor de vuist weg* bleek een schot in de roos. Niet alleen omdat het programma jarenlang tot de best bekeken uitzendingen van de Nederlandse televisie behoorde, 20 maar ook omdat de formule ervan gaandeweg school heeft gemaakt in de televisiejournalistiek en nieuwsvoorziening.

(2) Eén vast en betrouwbaar gezicht 25 om je aan vast te klampen, en een hele stoet individuele gezichten om het nieuws een persoonlijk karakter te geven. Dat is vandaag de dag ook het karakter van populaire praat- 30 programma's op televisie als *Pauw & Witteman* en *Knevel & Van den Brink*³⁾. Alleen veranderde dit ene gezicht soms in twee gezichten. Dat was eveneens afgekeken van het 35 Amerikaanse voorbeeld, waar zelfs nieuwslezers het al sinds jaar en dag niet meer alleen mogen doen. En dus vormen duo-presentatoren als Jeroen

Pauw en Paul Witteman hun eigen 40 variant op het janusgezicht⁴⁾ waarmee politiekoppels van oudsher hun ondervragingstechnieken kracht bijzetten.

(3) Die gezichten, daar gaat het om. 45 Zij geven het nieuws een persoonlijk aanzien. Aan de redactionele kant krijgt het medium het mombakkes opgezet van Paul Witteman of Andries Knevel. Aan de persoonlijke 50 kant krijgt het nieuws het gezicht van één specifieke betrokkene bij ramp, festiviteit of trend. En de politicus die aanschuift, wordt van de weeromstuit een persoon als u of ik. Politici 55 maken hun akkoord niet alleen eerder bekend bij *Pauw & Witteman* dan in de Tweede Kamer, zij doen dat meestal ook als leuke jongens die elkaar best mogen, in plaats van de 60 staatslieden die zij zouden moeten zijn.

(4) Het format, dat tenslotte niet voor 70 niets in het entertainment van Willem Duys is geworteld, brengt die metamorfose vanzelf tot stand. Hoe effectief het format is, blijkt niet alleen uit dit soort tv-programma's. Ook de dagbladen moeten eraan geloven. Nieuws is pas compleet, wanneer 75 daarbij een paar 'gewone Nederlanders' mogen toelichten hoe het hun leven beïnvloedt en wat zij daarvan vinden. En ook aan de kant van het medium heeft het anonieme gezag van de krant inmiddels een duidelijk gezicht gekregen. Hoofd-

redacteuren spreken zich uit in wekelijkse brieven aan de lezer, gaan het land in om deze te ontmoeten of schuiven op hun beurt aan bij presentator Jeroen Pauw. Het officiële commentaar van de krant wordt vaak overvleugeld door dat van columnisten, sprekend op eigen gezag en voorzien van identificeerbare pasfoto's.

(5) Dit zou het moment kunnen zijn om over al die ontwikkelingen een jeremiade aan te heffen. Redenen daarvoor zijn er te over. Kranten maken zich tot in hun formaat toe klein om de lezer zo veel mogelijk nabij te komen. Niet langer vallen zij hem lastig met brede analyses en vergezichten. In plaats daarvan mag hij zich spiegelen aan de commentaren van columnisten in wie hij moeiteloos zichzelf kan herkennen. Een politicus wordt eerder beoordeeld op zijn persoonlijkheid of uiterlijk (lach, das, pumps, gezinsleven) dan op zijn visie. De zorgvuldige ontrafeling van een probleem maakt plaats voor een mening óver dat probleem. Het sonore geluid van de krant die een 'meneer' was, wordt overstemd door een kakofonie van opinies waartussen de lezer kan uitzoeken wat hem het best bevalt.

(6) Je kunt je afvragen hoe erg dat is. Wie ervan uitgaat dat een volwassen democratie het niet kan stellen zonder mondige burger, zal over het verlies van een gezaghebbende mediastem niet erg treuren. De wereld biedt een chaotische aanblik en wanneer de krant daarvan de spiegel wil zijn, dan ligt het voor de hand dat die ook de chaos van het maatschappelijk gekwetter reflecteert. Vreemd is het dan niet dat ook krant, radio en televisie zich aanpassen aan die wirwar zonder

centrum of hemels baldakijn.

(7) Zo zou men elke zorg over de staat van de hedendaagse nieuwsmedia kunnen pareren. Laten we daarmee eindelijk de hoop los dat ooit nog iemand ons zou kunnen vertellen 'hoe het zit' en dat die ons ontslaat van de plicht om zelf na te denken? Hebben we dát soort autoriteitsgeloof met ontzuiling, secularisering en emancipatie achter ons gelaten? Ik zou wensen dat het zo eenvoudig lag dat burgers inderdaad de mondige, lucide, nieuwsgierige, goedgeïnformeerde en onafhankelijke individuen zijn waarop de postmoderne samenleving prat gaat. In werkelijkheid hebben zij er veelal de tijd, de energie en soms ook de wil of het vermogen niet toe om kritisch te reageren. Ik vrees dat die veronderstelde zelfstandigheid van de burger te idealistisch is: men vergeet hoe graag de doorsnee krantenlezer en tv-kijker zich nog altijd laat leiden door wat hij leest of hoort. De keuze van krant of zender bepaalt hij zelf. Maar daarna laat hij zich graag bevestigen door een medium dat 'zegt wat hij (lezer, kijker) denkt'.

(8) Lezers van de meer 'intellectuele' kranten kiezen voor *NRC*, *Trouw* of *Nederlands Dagblad* omdat ze daarin een visie hopen terug te vinden die hun aanstaat en die hen helpt de wereld te begrijpen. Kritiek zullen ze af en toe ongetwijfeld hebben en soms zullen ze met een ingezonden brief protesteren. De frequentie daarvan moet je niet overschatten. In weerwil van alle emancipatie en zelfstandigheid van de burger is de krant nog altijd een 'meneer' van wie we verwachten te horen 'hoe het zit' en wiens mening we veelal als vanzelfsprekend tot de onze maken.

- De krant of het tv-programma weet dat van zijn kant ook heel goed.
- (9)** Als opiniemakers spelen de media dus nog altijd een grote rol.
- 175 Alleen heeft die opinie, voorheen gedragen door een anonieme ‘meneer’, nu een gezicht gekregen. De sterverslaggever, de presentator, de commentator of de hoofd-
- 180 redacteur spreekt de lezer aan van mens tot mens – en suggereert daarmee een vertrouwelijkheid die naadloos aansluit bij de steeds informelere verhoudingen in het
- 185 maatschappelijk verkeer. De visie die hij uitdraagt, hoeft er daardoor niet minder diepgravend op te worden.
- (10)** Beperken we ons tot de kranten, dan moeten we constateren dat die,
- 190 tegen alle pessimisme in, vandaag veel professioneler worden gemaakt dan enkele decennia terug. Het opleidingsniveau van de redacteurs ligt hoger, ze schrijven vlotter en
- 195 gewiekster, de opmaak is efficiënter, het idee van wat een krant moet zijn, is meer doordacht. Van een licht anarchistisch en nogal eens log en inefficiënt product werd de krant een
- 200 prettig lezende verschijning, toegesneden op een lezer die als persoon wil worden erkend en tegelijk raad wil krijgen van een als vriend vermomde ‘meneer’.
- 205 **(11)** Juist in die professionalisering schuilt echter de grootste paradox én het grootste gevaar van de huidige journalistiek. De individualisering die het nieuws, de lezer én de presentator of commentator een duidelijk
- 210 herkenbaar gezicht heeft gegeven, vereist op organisatorisch vlak een machinerie waarvan de afzonderlijke raderen elke individualiteit hebben moeten opgeven. Ooit heerste er op
- 215 krantenredacties een onverwoestbare anarchie en rekenden afzonderlijke redacteurs het tot hun eer zich aan chefs en hoofdredactie zo weinig mogelijk gelegen te laten liggen.
- 220 Daarmee heeft het professioneel bedrijfsrationalisme korte metten gemaakt. Kranten worden nu gemaakt volgens een top-down model dat vijftien, twintig jaar geleden ondenkbaar was geweest.
- 225 **(12)** Redacties zijn – anders gezegd – geoliede machines geworden, ter wille van een product dat veel
- 230 persoonlijker oogt dan ooit het geval was. Het resultaat daarvan is een krant die niet alleen soepel maar ook steeds gladder wordt – en daarin steeds meer gaat lijken op al die
- 235 andere kranten die werken volgens hetzelfde procedé. De fotootjes boven en de herkenbare namen onder de gezichtsbepalende artikelen mogen verschillen, door professionalisering en personalisering zijn kranten steeds meer op elkaar gaan lijken.
- 240 **(13)** Daarmee worden pijnlijke ongelukken vermeden. Maar tegelijk verdwijnt ook iedere verrassing. En juist van het opzienbarende en ongehoorde moet een krant het hebben. Een nieuwe toon in een commentaar, een reportage waaraan niemand had
- 245 gedacht, een lumineuze invalshoek: altijd zijn die te danken geweest aan redacteurs die de ruimte kregen om hun gang te gaan. Dat was riskant, want ongeleide projectielen zijn altijd
- 250 gevaarlijk. Maar ze bezorgden een krant wel zijn meest briljante momenten – en bepaalden daarmee de voor de lezers meest dierbare, soms verfoeide, maar in ieder geval onmiskenbare karaktertrekken.
- 260 **(14)** Willem Duys werd in de jaren zestig door het progressievere deel van de natie hartgrondig gehaat. Ook daar waren goede redenen voor.

265 Maar de revolutie die zijn programma belichaamde, verdient niet alleen waardering, omdat hij de eerste presentator was die een media-persoonlijkheid werd. Hij was óók
 270 berucht omdat hij met soevereine flair de tv-wetten aan z'n laars durfde te lappen. Onbekommerd liet hij zijn programma uitlopen tot ver over de toegemeten tijd heen – eenmaal zelfs
 275 tot middernacht, het luidkeels door

Duys gezongen Wilhelmus leidde tot de zoveelste rel⁵⁾. Dat hoeft niet ieders smaak te zijn, maar léven bracht het wel. Een klein beetje
 280 'Duys' als zand in een te soepele machine zou de (kranten)redacteur opnieuw moeten worden gegund. Aan te veel professionaliteit gaat een nieuws- en opiniemedium uiteindelijk
 285 óók ten onder.

naar: Ger Groot

uit: De Groene Amsterdammer, 21 november 2012

Ger Groot (1954) doceert sinds 1995 filosofie aan de Erasmus Universiteit Rotterdam. In 2009 is hij benoemd tot bijzonder hoogleraar 'Filosofie en literatuur' aan de Radboud Universiteit Nijmegen. Groot is columnist van Trouw en publiceert regelmatig in filosofische en literaire tijdschriften.

noot 1 anchorman: vaste presentator in een televisiejournaal of actualiteitenprogramma, rond 1960 naar Amerikaans voorbeeld in de Nederlandse media geïntroduceerd

noot 2 Willem Duys (1928-2011) was een Nederlandse radio- en televisiepresentator.

noot 3 *Pauw & Witteman* was een populair praatprogramma (2006-2014) op televisie waarin diverse gasten, onder wie politici, aan tafel verschenen en over actuele onderwerpen discussieerden. Een vergelijkbaar praatprogramma was van 2007 tot 2014 dat van Andries Knevel en Tijs van den Brink.

noot 4 janusgezicht: term, ontleend aan Janus, een Romeinse god die met twee gezichten werd afgebeeld

noot 5 Er ontstond een rel nadat Willem Duys in 1966 tijdens zijn talkshow Voor de vuist weg het Nederlands volkslied aanhief uit boosheid over de protesten tegen het huwelijk van prinses Beatrix en Claus von Amsberg dat in die periode werd voltrokken.

Tekst 1 Het nieuws als show

Tekst 1 en tekst 2 hebben beide betrekking op ontwikkelingen in de journalistiek. Naast vragen over iedere tekst afzonderlijk bevat dit examen ook enkele overkoepelende vragen over beide teksten.

De tekst 'Het nieuws als show' kan door middel van onderstaande kopjes in vijf opeenvolgende delen worden onderverdeeld:

Deel 1: Veranderingen in de media

Deel 2: Duiding van de veranderingen in de media

Deel 3: Professionalisering van de media

Deel 4: Uniformering van de media

Deel 5: Slot

- 1p 1 Bij welke alinea begint deel 2, 'Duiding van de veranderingen in de media'?
- 1p 2 Bij welke alinea begint deel 4, 'Uniformering van de media'?
- 1p 3 Welk kopje zou het beste passen boven alinea 13 en 14, in plaats van het neutrale kopje 'Slot'?
- A Differentiatie tussen de media
  - B Meer herkenbare mensen in de media
  - C Onvoorspelbaarheid bepaalt identiteit
  - D Verdere professionalisering noodzakelijk
- 1p 4 Wat is de functie van alinea 5 ten opzichte van alinea 2 tot en met 4 in de tekst 'Het nieuws als show'?
- In alinea 5 wordt ten opzichte van het tekstdeel dat bestaat uit alinea 2, 3 en 4
- A een krachtige tegenwerping geformuleerd.
  - B een lichte nuancering aangebracht.
  - C een aantal mogelijke bezwaren geformuleerd.
  - D een toekomstverwachting uitgesproken.
- 1p 5 Alinea's kunnen verschillende functies ten opzichte van elkaar hebben, zoals: aanleiding, definitie, gevolg, hypothese, onderbouwing, oorzaak, oplossing, relativering, stelling, vermoeden, voorbehoud, weerlegging.
- 1p 6 Welke functie heeft alinea 6 ten opzichte van alinea 5? Kies één functie uit bovengenoemde woorden.
- 1p 7 Welke functie heeft alinea 7 ten opzichte van alinea 6? Kies één functie uit bovengenoemde woorden.
- 1p 8 Welke functie heeft alinea 8 ten opzichte van alinea 7? Kies één functie uit bovengenoemde woorden.

- In alinea 1 wordt een beeld geschetst van televisiepresentator Willem Duys en zijn programma *Voor de vuist weg*.
- 1p **8** Wat is het belangrijkste doel van deze schets, gelet op de hele tekst ‘Het nieuws als show’?
- A het karakteriseren van Willem Duys en zijn televisieprogramma *Voor de vuist weg*
  - B het presenteren van een voorbeeld uit de Nederlandse televisie-geschiedenis
  - C het tonen van het startpunt van een ontwikkeling in praatprogramma’s op televisie
  - D het weergeven van de belangrijkste ontwikkeling binnen de televisiejournalistiek

- In alinea 1 tot en met 4 wordt een format voor nieuwsvoorziening beschreven.
- 1p **9** Wat is de essentie van dit format? Geef antwoord in een of meer volledige zinnen en gebruik voor je antwoord niet meer dan 10 woorden.

- In alinea 1 tot en met 4 wordt het huidige format voor nieuwsvoorziening beschreven.
- 4p **10** Welke middelen zetten tv en kranten blijkens het tekstgedeelte van alinea 1 tot en met 4 in om invulling te geven aan dit format? Neem onderstaand schema over en vul dit in.

Tv	Kranten
middel 1:	middel 1:
middel 2:	middel 2:
middel 3:	middel 3:

- 1p **11** Van wat voor soort argumentatie wordt in alinea 3 en 4 vooral gebruikgemaakt?
Er wordt vooral gebruikgemaakt van argumentatie op basis van
- A oorzaak en gevolg.
  - B vergelijking.
  - C voorbeelden.
  - D voor- en nadeel.

- 3p 12 Alinea 8 bevat een zelfstandig te lezen redenering. Benoem de functie van de afzonderlijke zinnen in deze redenering. Neem daartoe de nummers uit onderstaand schema over en noteer per nummer de functie van de zin. Maak een keuze uit de volgende functies: afweging, argument, conclusie, gevolg, onderbouwing, probleemstelling, relativering, stelling, toelichting, verklaring, voorbehoud, voorwaarde.

Nummer	Zin	Functie
1	Lezers van de meer ‘intellectuele’ kranten kiezen voor <i>NRC</i> , <i>Trouw</i> of <i>Nederlands Dagblad</i> omdat ze daarin een visie hopen terug te vinden die hun aanstaat en hen helpt de wereld te begrijpen.	
2	Kritiek zullen ze af en toe ongetwijfeld hebben en soms zullen ze met een ingezonden brief protesteren.	... ten opzichte van 1
3	De frequentie daarvan moet je niet overschatten.	... ten opzichte van 2
4	In weerwil van alle emancipatie en zelfstandigheid van de burger is de krant nog altijd een ‘meneer’ van wie we verwachten te horen ‘hoe het zit’ en wiens mening we veelal als vanzelfsprekend tot de onze maken.	

- 2p 13 Welke twee verwachtingen hebben burgers van de media? Baseer je antwoord op alinea 7 tot en met 9. Geef antwoord in een of meer volledige zinnen.

Twee zinsgedeelten uit alinea 12 – “een product dat veel persoonlijker oogt dan ooit het geval was” (regels 229-231) en “zijn kranten steeds meer op elkaar gaan lijken” (regels 240-242) – lijken tegenstrijdig met elkaar.

- 2p 14 Leg uit waarom hier geen sprake is van tegenstrijdigheid. Geef antwoord in een of meer volledige zinnen en gebruik voor je antwoord niet meer dan 25 woorden.

- 2p 15 Welke drie van onderstaande zinnen stroken met de inhoud en de strekking van tekst 1?
Noteer de nummers van de zinnen.
- 1 Dagbladlezers zijn tegenwoordig goed in staat om zelfstandig hun mening te vormen op basis van de beschikbare nieuwsvoorziening.
  - 2 De krant weerspiegelt onze postmoderne maatschappij waarin veel opinies naast elkaar bestaan.
  - 3 Door gebrek aan brede analyses en vergezichten wordt de krant steeds oppervlakkiger.
  - 4 Het huidige format voor nieuwsvoorziening leidt tot voorspelbaarheid en te grote uniformiteit.
  - 5 Hoofdredacteuren van kranten geven het nieuws elke dag hun eigen persoonlijke tintje.
  - 6 Lezers van een krant willen door hun krant graag bevestigd worden in hun opinies.
  - 7 Willem Duys was de grondlegger van de huidige televisiejournalistiek.

- In alinea 12 wordt over de hedendaagse krant gesproken als “een krant die niet alleen soepel maar ook steeds gladder wordt”. (regels 231-233)
- 1p 16 Citeer uit alinea 10 tot en met 13 een zinsgedeelte waarin het tegenovergestelde staat van de hedendaagse situatie.

- De titel van de tekst luidt ‘Het nieuws als show’.
- 2p 17 Leg deze titel uit.
Gebruik in je uitleg geen voorbeelden.
Geef antwoord in een of meer volledige zinnen en gebruik voor je antwoord niet meer dan 30 woorden.

- 1p 18 Welke van onderstaande beweringen geeft het beste de hoofdgedachte van tekst 1 weer?
- A De diverse nieuwsmedia zijn onder invloed van de verregaande individualisering van de burger steeds meer op elkaar gaan lijken, wat de kwaliteit van de media niet ten goede is gekomen.
  - B De formules van Duys’ praatprogramma *Voor de vuist weg* heeft de journalistiek de afgelopen decennia persoonlijker en professioneler gemaakt en deze ontwikkeling moet worden toegejuicht.
  - C De moderne media hebben hun ‘smoel’ verloren en moeten ernaar streven dit terug te krijgen door redacteuren de kans te geven met onverwachte en eigenzinnige berichtgeving te komen.
  - D De moderne media zouden Duys’ format moeten blijven hanteren, aangezien de doorsnee burger krant, radio en televisie nog steeds nodig heeft voor meningsvorming over de actualiteit.

1p 19 Hoe kan tekst 1 het beste worden getypeerd?

De tekst is vooral te typeren als

- A een beschouwing, omdat de geschetste visies op nieuwsvoorziening nogal eens zijn veranderd in de afgelopen decennia.
- B een beschouwing, omdat verschillende mogelijkheden worden gepresenteerd om de moderne nieuwsvoorziening te verbeteren.
- C een betoog, omdat wordt gepleit voor een hernieuwde werkwijze voor redacteuren in de moderne nieuwsvoorziening.
- D een betoog, omdat wordt opgeroepen tot het omarmen van Duys' format om de moderne nieuwsvoorziening te verbeteren.

De slotzin van tekst 1 luidt: "Aan te veel professionaliteit gaat een nieuws- en opiniemedium uiteindelijk óók ten onder." (regels 283-285)

1p 20 Waaraan kan een nieuws- en opiniemedium dan nog meer ten onder gaan volgens de tekst?

- A aan een anarchistische werkwijze van redacties
- B aan een overdreven persoonlijke berichtgeving
- C aan een te ouderwetse werkwijze van redacties
- D aan te grote gelijkenis met concurrerende media

Tekst 2

Het balboekje¹⁾ van de verslaggever

(1) *De Volkskrant* schreef het laatst nog: op vijftienduizend journalisten zijn 150.000 communicatieprofessionals actief. Sommigen van hen hebben maar één doel: hun opdrachtgever in de krant krijgen, op de radio of op tv. Daar wordt onder journalisten weleens over geschamperd, vooral over dames die de toezending van persberichten nabellen. Maar feit is dat de hedendaagse journalistiek geen dag zou kunnen functioneren zonder dit leger van woordvoerders, spindoctors en pr-types. Beide beroepsgroepen zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden geraakt, en beide hebben eraan meegewerkt dat het zo ver is gekomen.

(2) Neem de recente ervaring van een jonge, ‘wakkere’ krantenjournalist. Hij vertelde vol trots dat een invloedrijke belangenclub hem had uitverkozen om zijn rapporten als eerste aan door te spelen. Hij was vanaf nu verzekerd van een gestage stroom van primeurs die hij, met z’n eigen naam erboven, in de krant kon publiceren. “Dit betekent dat ik de beste ben”, zei hij, “want de club heeft mij verkozen boven de verslaggever van de concurrent.” Zolang hij het spelletje meespeelt ...

(3) Zo werkt de ijzeren logica van de Nederlandse nieuwsjournalistiek. Wie de eerste is, is de beste. Hoe je daarbij geholpen bent, komt op een tweede plaats. Een nieuwsredacteur kan uren in touw zijn met woordvoerders die om aandacht vragen, maar die ook relevante of, nog fijner, exclusieve informatie te bieden hebben. Dan ontrolt zich een subtiel

tafereel van geven en nemen. Je krijgt alleen de primeur als je ons bedrijf noemt. En de minister komt alleen in jouw uitzending als je die vraag niet stelt. De journalist wordt gevoed en gesauveerd door een leger pr-mensen, elke dag opnieuw. Geen wonder dat het hem ontgaat dat zijn gezag steeds minder vanzelf spreekt.

(4) U had misschien als kritische mediaconsument al zo’n licht vermoeden. De hedendaagse mediacratie is een bolwerk van grote belangen die op elkaar inwerken. Ze helpen elkaar en versterken elkaar. De kijkers, de lezers of de luisteraars staan erbij en kijken ernaar. Ze vormen het publiek dat zich, soms letterlijk op tv, vergaapt aan het politieke circus dat zich in hun naam voltrekt.

(5) Media en politiek zijn altijd nauw verweven geweest, maar met het afscheid van de ideologieën en de vaste achterbannen zijn media hét voertuig van het politieke bedrijf geworden. Zie de belangenorganisatie die zijn primeurs nu exclusief uitvent aan die ene krantenjournalist. In het verschrompelde maatschappelijk middenveld kunnen veel belangenclubs allang niet meer bogen op een volgzaam achterban. Dan maar proberen via de media je punt te maken. Politici zijn tegenwoordig al evenmin zeker van een vaste aanhang. Ze stappen naar de media om draagvlak te verwerven. Die staan klaar in het gelid: in de afgelopen dertig jaar is het aantal parlementair journalisten meer dan

- 85 verdubbeld.
(6) Aldus ontstaat een beeld van innig met elkaar verstrengelde danspartners. Vijftig jaar geleden spraken we wel eens over het
- 90 militair-industrieel complex, een samenwerking tussen het leger en de industrie waarin functies en rollen in elkaar leken over te lopen. De vraag rijst of we nu in iets vergelijkbaars
- 95 zijn beland, maar dan tussen politiek en media. Politici storten zich op de media in een poging om de burger te bereiken. Een groeiend aantal journalisten stort zich op de politiek.
- 100 Daarmee denken ze hun bestaansrecht te laten zien. Tegelijkertijd stort belangenbehartigend Nederland zich op de media om de politiek te bewerken. De gewone burger is allang
- 105 afgehaakt – of in slaap gevallen, zoals blijkt uit het feit dat kijk- en luisteronderzoek met moeite kan vaststellen hoeveel kijkers het einde van *Pauw & Witteman*²⁾ daad-
- 110 werkelijk halen. Want al die politieke berichtgeving gaat wel over u, zeker in naam, maar gaat het ook om u?
(7) We leven in een veranderlijke tijd. Het machtsevenwicht in de wereld
- 115 verplaatst zich. Grondstoffen en energie raken op, het klimaat verslechtert. De financiële crisis gaat nog jaren duren. De burgers weten het heus wel, maar wat doen we
- 120 eraan? Zo lijkt het ook te gaan met de media. Als een miljoen mensen in Nederland naar een tv-programma kijkt, kijken zestien miljoen mensen niet. Voor krantenlezers geldt het-
- 125 zelfde; een meerderheid leest niet. Terwijl politici en pundits³⁾ elkaar twitterend bedienen, timmeren gewone burgers een konijnenhok of gaan ze op verjaarsbezoek bij tante
- 130 Riet. Daar glimlachen ze wat om die anderhalf miljoen mensen ‘in de media’ die zo druk zijn met elkaar. Vermakelijk zijn ze zeker. Maar of ze ook belangrijk zijn?

naar: Yvonne Zonderop

uit: De Groene Amsterdammer, 21 november 2012

Yvonne Zonderop (1955) werkt als onafhankelijk journalist en publiceert onder meer over politiek en het veranderend medialandschap.

noot 1 balboekje: een boekje waarin dames vroeger konden noteren welke dans ze met welke danspartners zouden dansen

noot 2 *Pauw & Witteman* was een populair praatprogramma (2006-2014) op televisie waarin diverse gasten, onder wie politici, aan tafel verschenen en over actuele onderwerpen discussieerden.

noot 3 pundits: in deze context wordt hiermee bedoeld op mensen die in de massamedia hun mening geven over een ontwikkeling binnen het vakgebied waarop zij deskundig zijn, bijvoorbeeld de politiek, de technologie of de sport

Tekst 2 Het balboekje van de verslaggever

- “Dit betekent dat ik de beste ben’, zei hij, ‘want de club heeft mij verkozen boven de verslaggever van de concurrent’. Zolang hij het spelletje meespeelt...” (regels 28-32)
- 2p 21 Wat is de essentie van dit spel?
Geef antwoord in een of meer volledige zinnen en gebruik voor je antwoord niet meer dan 25 woorden.
- “Aldus ontstaat een beeld van innig met elkaar verstrengelde danspartners.” (regels 86-88)
- 1p 22 Welke twee van onderstaande uitspraken over deze “innig met elkaar verstrengelde danspartners” zijn juist, gelet op de inhoud van alinea 6?
- 1 De berichtgeving van politici en belangenbehartigers laat veel burgers onverschillig.
  - 2 Journalisten hebben politici en belangenbehartigers nodig om burgers te bereiken.
  - 3 Politici hebben de media nodig om hun boodschap aan burgers over te brengen.
  - 4 Politici en belangenbehartigers misbruiken de media voortdurend om burgers te bereiken.
- A 1 en 2
B 1 en 3
C 2 en 3
D 2 en 4
- De titel van tekst 2 luidt: “Het balboekje van de verslaggever”.
- 3p 23 Leg de ironie in de titel van de tekst uit.
Geef antwoord in een of meer volledige zinnen en gebruik voor je antwoord niet meer dan 35 woorden.
- In alinea 7 wordt een vergelijking gemaakt tussen de houding die de burgers aannemen ten aanzien van actuele ontwikkelingen in de wereld enerzijds en hun houding ten aanzien van de media anderzijds.
- 1p 24 Wat is de overeenkomst in houding van de burgers op deze twee punten?
Geef antwoord in een of meer volledige zinnen en gebruik voor je antwoord niet meer dan 15 woorden.
- “Zo lijkt het ook te gaan met de media.” (regels 120-121)
Een kritisch lezer zou kunnen opmerken dat de hier gemaakte vergelijking niet volledig juist is.
- 2p 25 Leg uit waarom een kritisch lezer deze vergelijking niet helemaal juist zou kunnen vinden.
Geef antwoord in een of meer volledige zinnen en gebruik voor je antwoord niet meer dan 40 woorden.

- 2p **26** Vat de twee overeenkomsten tussen belangenorganisaties en politici samen die in alinea 5 worden besproken.
Geef antwoord in een of meer volledige zinnen en gebruik voor je antwoord niet meer dan 30 woorden.
- 1p **27** Hoe kan tekst 2 het beste worden getypeerd?
- A deels als analyse van de manier waarop de hedendaagse journalistiek fungeert, deels als beschouwing over de verstrengeling van politiek, belangenbehartigers en de media
  - B deels als constatering van de teloorgang van de kwaliteit van de journalistiek, deels als aanklacht tegen de algehele apathie van de moderne burger
  - C deels als schets van de positie die de media vroeger innamen en deels als betoog tegen de verstrekkende invloed van de media tegenwoordig
  - D deels als uiteenzetting over de logica van de nieuwsjournalistiek, deels als oproep aan de kritische mediaconsument om meer betrokkenheid te tonen bij actuele gebeurtenissen

Bepaalde passages van tekst 2 zijn als mild spottend op te vatten. Hier volgen vier citaten:

- 1 “Neem de recente ervaring van een jonge, ‘wakkere’ krantenjournalist.” (regels 19-21)
  - 2 “In het verschrompelde maatschappelijk middenveld kunnen veel belangenclubs allang niet meer bogen op een volgzame achterban.” (regels 73-76)
  - 3 “De vraag rijst of we nu in iets vergelijkbaars zijn beland, maar dan tussen politiek en media.” (regels 93-96)
  - 4 “Terwijl politici en pundits elkaar twitterend bedienen, timmeren gewone burgers een konijnenhok of gaan ze op verjaarsbezoek bij tante Riet.” (regels 126-130)
- 1p **28** In welke van deze citaten is het taalgebruik als ironisch te typeren?
- A in 1 en 2
  - B in 1 en 3
  - C in 1 en 4
  - D in 2 en 3
  - E in 2 en 4
  - F in 3 en 4

Overkoepelende vragen bij tekst 1 en tekst 2

- In de teksten 'Het nieuws als show' en 'Het balboekje van de verslaggever' wordt vanuit verschillende invalshoeken kritisch naar het functioneren van de hedendaagse journalistiek gekeken.
- 2p **29** Op welk aspect van de hedendaagse journalistieke wereld is de belangrijkste kritiek in tekst 1 gericht en op welk aspect is de belangrijkste kritiek in tekst 2 gericht?
Gebruik voor je antwoord niet meer dan 20 woorden.

- In beide teksten komen de moderne media en de functie die zij hebben voor de burger aan de orde.
- 4p **30** Geef per tekst aan of de moderne media een zinvolle functie voor de burger hebben of niet, en leg uit waarom. Vul daartoe onderstaande zinnen aan. Gebruik voor de aanvullingen samen niet meer dan 35 woorden.
- Volgens 'Het nieuws als show' vindt de burger de moderne media wel / niet relevant, want ...
  - Volgens 'Het balboekje van de verslaggever' vindt de burger de moderne media wel / niet relevant, want ...

Tekst 3

Knoppenkunde is geen computeronderwijs

- (1) Behalve ergernis over de tijdverspilling, is er onder Nederlandse ouderen ook jaloezie over hoe de nieuwe generatie met snelle vingers
5 tussen twee gerechten door een ‘app-je downloadt’, een spelletje doet of een berichtje met foto stuurt vanaf tablet of mobiele telefoon. Zelf gaan ze voortdurend in de fout omdat hun
10 te dikke vingers het verkeerde knopje raken of het juiste letterteken niet weten te vinden.
- (2) De nieuwe generatie – de zogenoemde digitale autochtonen –
15 is veel handiger met moderne elektronica dan de babyboomgeneratie – de digitale allochtonen. Helaas is het vooral knoppenwijsheid. Ze hebben een
20 grote passieve kennis van de apparaten, omdat ze ermee zijn opgegroeid. Maar ze hebben vaak geen enkel idee van de algoritmen die schuilgaan achter de programma’s die ze gebruiken voor het
25 maken van bizarre plaatjes en andere internet-ongein. Hierdoor is er ook een schreeuwend tekort aan programmeurs en hierdoor dreigt
30 Nederland de boot te missen.
- (3) Vorig jaar waarschuwde de Koninklijke Nederlandse Academie voor Wetenschappen al voor ‘digitale ongeletterdheid’ onder Nederlandse
35 scholieren. De staatssecretaris van Onderwijs besloot daarop de Stichting Leerplan Ontwikkeling (SLO) hier een rapport over te laten opstellen dat in september uitkomt.
40 Inmiddels verrichten robots medische handelingen, schrijven ze artikelen en printen ze hulpstukken uit. Huis,
- baan en relatie worden voor mensen gekozen op basis van algoritmen.
- 45 (4) De exponentiële groei van de digitalisering leidt ertoe dat de overheid steeds verder achter de feiten aanloopt. Het Nederlandse onderwijs is stil blijven staan en
50 daardoor achteropgeraakt. Het vak computerkunde in het Nederlandse voortgezet onderwijs – als dat al op het lesrooster staat – dateert van twintig jaar geleden. Op scholen
55 wordt hoogstens geleerd hoe software kan worden gebruikt, maar niet hoe software wordt gemaakt. Juist dat laatste wordt steeds belangrijker. Niet alleen de bèta’s die in Delft de
60 instrumenten leren bouwen, alle scholieren zouden moeten leren hoe algoritmen die data sorteren in elkaar steken en worden gebruikt voor het maken van programma’s.
- 65 (5) Het gaat niet om het beschikbaar stellen van laptops of iPads in de klas zoals op de door Maurice de Hond gepropageerde Steve Jobs-scholen. Die apparaten zijn nuttiger
70 voor volwassenen. Scholieren zijn al handig in het opnemen en bewerken van beelden met een smartphone. Alleen weten ze veelal niets van de programma’s die daar een nieuwe
75 dimensie aan kunnen geven: de essentie van de digitalisering.
- (6) Algoritmen zijn veel meer dan spelerei. Bedrijven en geheime diensten doen er hun voordeel mee.
80 De rechtspraak en de wetenschap gebruiken ze. Algoritmen, die bij Google liefkozend panda en *hummingbird* worden genoemd, zijn de kookrecepten voor alles wat in de

85 toekomst aan toegevoegde waarde
wordt gecreëerd.

(7) In Groot-Brittannië wordt het vak
programmeren ('*computing*') vanaf
september verplicht: niet alleen op de
90 middelbare scholen, maar zelfs in de
laagste klassen van de basisschool.
Kinderen van vijf jaar moeten voordat
zij bij wijze van spreken 2 plus 2
kunnen optellen al leren wat algorit-
95 men zijn en hoe deze worden toe-
gepast op digitale apparaten. Daar-
naast moeten zij vanaf hun zevende
jaar zelf programma's maken en
technologie kunnen gebruiken voor
100 het creëren en bewerken van digitale
content. Groot-Brittannië loopt nu
voorop, samen met Israël, Dene-

marken en Australië.

(8) Hoogleraar Han van der Maas
105 van de Universiteit van Amsterdam
pleitte vorig jaar al voor de invoering
van programmeeronderwijs op de
basisscholen, terwijl op gymnasia
klassieke talen zouden kunnen
110 worden vervangen door digitale.
Alle universiteitsstudenten zouden
moeten kunnen programmeren. Zo
zouden zij bijvoorbeeld *apps*, data-
bases en websites moeten kunnen
115 maken. Als daarmee geen haast
wordt gemaakt zijn de digitale
autochtonen van nu ondanks het
snelle vingerwerk de digitale alloch-
tonen van morgen.

door: Peter de Waard

uit: de Volkskrant, 19 juli 2014

Peter de Waard (1955) is een journalist en columnist die met regelmaat publiceert over politieke en economische onderwerpen.

Tekst 3 Knoppenkunde is geen computeronderwijs

Alinea 6 van tekst 3, 'Knoppenkunde is geen computeronderwijs', bevat een argumentatie waar een kritisch lezer een drogreden in zou kunnen herkennen.

- 1p 31 Welke drogreden is er in deze alinea aanwijsbaar?
De alinea bevat een drogreden op basis van
- A een onjuist beroep op autoriteit.
  - B een onjuist beroep op kenmerken.
  - C een onjuist gebruik van vergelijking.
  - D het overdrijven van voor- en nadelen.

In tekst 3 wordt gesproken over digitale allochtonen en digitale autochtonen.

- 1p 32 Wat is volgens tekst 3 het wezenlijke verschil tussen de digitale autochtonen van vandaag en de digitale autochtonen van morgen? Geef antwoord in een of meer volledige zinnen en gebruik voor je antwoord niet meer dan 25 woorden.

"Juist dat laatste wordt steeds belangrijker." (regels 57-58)

- 1p 33 Citeer uit het vervolg van tekst 3 de zin die het beste verwoordt waarom "dat laatste" steeds belangrijker zou worden.

De functie van een alinea kan worden benoemd met woorden zoals aanbeveling, argument, samenvatting, toelichting, vaststelling, verklaring, voorbeeld.

- 1p 34 Wat is de belangrijkste functie van alinea 7 ten opzichte van de rest van de tekst? Kies één van bovenstaande woorden.
- 1p 35 Wat is de belangrijkste functie van alinea 8 ten opzichte van de rest van de tekst? Kies één van bovenstaande woorden.

Alinea 3 verschilt in argumentatief opzicht van de rest van de tekst.

- 1p 36 Hoe is dit verschil het beste te typeren?
Alinea 3 bevat in vergelijking met de rest van de tekst opvallend veel argumentatie op basis van
- A kenmerk en eigenschap.
  - B oorzaak en gevolg.
  - C voor- en nadelen.
  - D voorbeelden.

- 1p 37 Welke van onderstaande uitspraken geeft het beste de hoofdgedachte van tekst 3 weer?
- A De toenemende druk om digitale middelen te gebruiken in het Nederlands onderwijs verhult het probleem dat jongeren niet kunnen programmeren.
  - B Het Nederlands onderwijs is bezig met een inhaalslag en moet zich daarbij vooral richten op leren programmeren.
  - C In Nederland zijn jongeren niet bereid om te leren programmeren en dit veroorzaakt een niet meer in te halen achterstand.
  - D In Nederland zouden leerlingen onderwijs in programmeren moeten krijgen, omdat we anders internationaal gezien achterop raken.

Tekstfragment 1

(1) Als MR-lid op een middelbare school heb ook ik ervaren dat vakken als BSM (Bewegen, sport en maatschappij) en NLT (Natuur, leven en techniek) de plaats innamen van filosofie, Grieks, Latijn en maatschappijwetenschappen. Aardrijkskunde is vooral gericht op platentektoniek en vergeet regelmatig de sociologische kant van het vak. Oftewel: scholieren worden niet meer cultureel opgeleid.

(2) U vraagt zich vast af: "Wat maakt dat nou uit?" Op zichzelf maakt dat natuurlijk niet uit. Als wij van mening zijn dat een studie gaat over welk beroep je later gaat uitoefenen, is dat prima. Als wij vinden dat een studie gaat over het worden van "iets" in plaats van "iemand" is het prima om alfavakken en -studies te vergeten. Als wij enkel de behoefte hebben aan het produceren van nieuwe iPhones, het ontwikkelen van robots en het bouwen van nog hogere wolkenkrabbers, dan missen wij filosofen en andere alfa's niet.

(3) Als wij er behoefte aan hebben dat we ontwikkelingen duiden, geheel nieuwe ideeën bedenken en culturen willen doorgronden, dan kunnen we dat niet met enkel en alleen bouwkundigen en andere bèta's. Mijn pleidooi is in zijn geheel niet om te pleiten voor minder technische studies, maar wel voor een nieuwe impuls in cultuuronderwijs. Om te kunnen bouwen aan de samenleving van morgen hebben we mensen nodig die ons van nieuwe inzichten voorzien en in deze globaliserende wereld hebben we mensen nodig die een andere cultuur kunnen ontleden om deze begrijpelijk te maken.

door: Robbin van Pelt

uit: The Post Online, 8 december 2014

Tekst 3 en tekstfragment 1 verschillen in de visie op het doel van onderwijs.

- 2p 38 Benoem per tekst welke visie er blijkt op het doel van onderwijs. Geef antwoord in een of meer volledige zinnen en gebruik voor je antwoord niet meer dan 50 woorden.

Tekst 4

Buit de stagiaire niet uit maar betaal haar

(1) Het is momenteel niet makkelijk op de arbeidsmarkt – ook niet met een masterdiploma op zak. Zo'n diploma heet inmiddels een vereiste en de enkele vacatures vragen om drie tot vijf jaar werkervaring. Er is maar één manier om aan deze ervaring te komen: door stage te lopen. Steeds vaker zetten overheden en non-gouvernementele organisaties¹⁾ onbetaalde stagiaires in op reguliere werkplekken. Zonder blikken of blozen vertellen jonge werknemers over hun drie of vier onbetaalde stages voor ze een betaalde baan vonden. Deze stages duren gemiddeld zes maanden, worden fulltime ingevuld en zijn vaak internationaal, waarbij reis- noch vestigingskosten worden gedekt. Het lijkt vooral de non-profitsector die hier misbruik van maakt.

(2) Banen die voorheen werden ingevuld door een (betaalde) secretaresse of starter, heten tegenwoordig een 'stage' of 'traineeship'. Een recent voorbeeld is een bekende internationale non-gouvernementele organisatie in Duitsland. Deze organisatie zet zich in voor internationale richtlijnen op het gebied van 'ethical practice'²⁾, maar bood wel zelf een traineeship als directie-secretaresse aan voor 300 euro per maand. Waar een traineeship een gestructureerd werk- en opleidingsprogramma tracht te zijn, toonde deze functie geen enkele progressie of mogelijkheid tot opklimmen in de organisatie. Er volgde grote verontwaardiging binnen de non-profitsector, maar de functie was

evenwel binnen de kortste keren vervuld.

(3) Binnen de Europese Unie zijn onbetaalde stages zelfs heel gewoon. Sinds deze week zijn er twee stageplaatsen beschikbaar bij de Europese Unie, afdeling Extern Optreden, in de delegatie in Egypte. De beoogde stagiaires moeten een masterdiploma hebben, over excellente schrijfvaardigheden beschikken, het liefst vergelijkbare werkervaring hebben opgedaan en ze moeten zes maanden fulltime werken – onbetaald.

(4) Helaas zien we dit soort functies vaker langskomen in de Europese Unie (EU). En hoewel de roep om actie tegen misbruik van starters regelmatig klinkt, is de stagiaire vaak vogelvrij omdat stages in de meeste EU-landen niet onder het arbeidsrecht vallen. En wie denkt dat dit probleem zich alleen buiten Nederland afspeelt, heeft het mis. De wanhoop om werkervaring op te doen, gekoppeld aan een krimpande economie, zorgt ervoor dat vooral de goedbedoelensector onbetaalde stages en als stage verkapte banen voor starters telt. De organisatie *War Child* bijvoorbeeld, zoekt een hbo-student om negen maanden lang fulltime te werken binnen het team Marketing & Fondsenwerving voor 200 euro per maand.

(5) De rijksoverheid geeft ook nog eens een perverse prikkel. Het ministerie van Buitenlandse Zaken accepteert alleen master-studenten die nog ingeschreven staan als student. Maar in een éénjarige

- 85 master is er helemaal geen ruimte om zes maanden stage te lopen. Daarom schrijven studenten zich in voor een additioneel collegejaar en betalen ze de universiteit om überhaupt in aanmerking te kunnen 90 komen voor een stageplek bij het rijk. **(6)** Maar waarom lopen starters soms drie jaar lang onbetaald stage? Het antwoord is dat er simpelweg geen 95 andere mogelijkheid is. Stages worden gezien als de enige manier om een netwerk op te bouwen en de
- 100 werkervaring op te doen die je een competitieve kandidaat maken voor andere functies. **(7)** Het is onmogelijk voor starters in de non-profitsector om relevante werkervaring op te doen en tegelijkertijd in hun levensonderhoud te 105 voorzien. De eisen zijn hoog, de concurrentie moordend. En de remuneratie? Laten we het zo zeggen: er staat een hele leuke functie open in Egypte. Moet je wel je 110 eigen salaris meebrengen.

naar: Kimberly Pérukel

uit: NRC Handelsblad, 8 & 9 november 2014

Kimberly Pérukel heeft een bachelor of Science in Politicologie en een Master in Law and Politics of International Security.

- noot 1 Non-gouvernementele organisaties zijn organisaties die onafhankelijk zijn van de overheid en zich op een of andere manier richten op een maatschappelijk belang.
- noot 2 Met 'ethical practice' wordt bedoeld op onderwijs in en voorlichting over beroepsgerelateerde ethische maatstaven over wat toelaatbaar handelen is en wat niet.

De teksten die voor dit examen gebruikt zijn, zijn bewerkt om ze geschikt te maken voor het examen. Dit is gebeurd met respect voor de opvattingen van de auteur(s). Wie kennis wil nemen van de oorspronkelijke tekst(en), raadplege de vermelde bronnen. Het College voor Toetsen en Examens is verantwoordelijk voor vorm en inhoud van dit examen.

Tekst 4 Buit de stagiaire niet uit maar betaal haar

- 1p 39 Wat is de hoofdgedachte van tekst 4, 'Buit de stagiaire niet uit maar betaal haar'?
- Bij non-gouvernementele organisaties
- A kunnen goede stagiaires helaas niet in hun eigen levensonderhoud voorzien.
  - B moet wettelijk verplicht worden gesteld dat stagiaires een acceptabele beloning krijgen uitbetaald.
  - C moeten meer stageplekken komen om studenten aan werkervaring te helpen.
  - D worden stagiaires ten onrechte steeds meer uitgebuit door hun werkgevers.
- 2p 40 "De rijksoverheid geeft ook nog eens een perverse prikkel." (regels 79-80)
Leg uit waarom de prikkel die de overheid geeft pervers is volgens de tekst. Geef antwoord in een of meer volledige zinnen en gebruik voor je antwoord niet meer dan 30 woorden.
- 1p 41 Wat kun je zeggen over de laatste twee zinnen van de tekst?
De slotzinnen zijn bedoeld als een
- A aanbeveling voor starters op de arbeidsmarkt voor een leuke stageplek in Egypte.
  - B ironische verwijzing naar de schandelijke situatie van stagiaires van non-profitorganisaties.
  - C statement ten aanzien van non-gouvernementele organisaties die met stagiaires werken.
  - D voorbeeld van misstanden rondom starters op de arbeidsmarkt van non-profitorganisaties.
- 1p 42 De argumentatie in tekst 4 is hoofdzakelijk gebaseerd op
- A oorzaak en gevolg
  - B vergelijking
  - C voorbeelden
  - D voor- en nadelen
- 1p 43 Hoe kan het doel van tekst 4 het best worden omschreven?
Het doel van de tekst is
- A erop te wijzen dat non-gouvernementele organisaties zich niet aan de wet houden.
  - B ervan te overtuigen dat er uitbuitingspraktijken in non-gouvernementele organisaties bestaan.
  - C het probleem met stagiaires bij non-gouvernementele organisaties aan de kaak te stellen.
  - D uiteen te zetten waarom onbetaalde stageplaatsen in het bedrijfsleven onwenselijk zijn.

Tekstfragment 2

(1) Studenten, belangenbehartigers en publicisten maken zich boos: steeds meer studenten zijn gedoemd zonder enige vergoeding stage te lopen. Absurde oplichterij en uitbuiting. Maar is dat wel zo? Waarom moeten we stagiaires eigenlijk financieel bijstaan?

(2) Na jaren van economisch zwaar weer kennen we het riedeltje inmiddels wel: bezuinig ergens op de kosten en protest en oproer is verzekerd. Wat voor het gemak even werd vergeten, was het belangrijke onderscheid tussen twee verschillende groepen stagiaires: zij die tijdens hun opleiding (een verplichte) stage lopen en afgestudeerden die om welke reden dan ook in plaats van een baan een stageplaats nemen. Verschillende media nemen niet de moeite dit onderscheid te maken en doen het voorkomen alsof de ruim 18 procent hbo-stagiaires en 16 procent wo-stagiaires al zijn afgestudeerd. Gelukkig zijn er ook journalisten die iets kritischer te werk gaan en eerst de feiten checken. Conclusie: de cijfers gaan over álle onbetaalde stagiaires en hoeveel daarvan zijn afgestudeerd is onbekend.

(3) Wat maakt het uit? Veel. Alleen al omdat het verboden is om een afgestudeerde stagiaire minder dan het minimumloon te betalen. Een wet die goed te verdedigen valt: als bedrijven ten gevolge van hoge werkloosheidscijfers gratis afgestudeerd talent in dienst kunnen nemen, ligt de arbeidsmarkt straks helemaal op zijn gat en kunnen we het minimumloon net zo goed direct afschaffen.

naar: Suzanne Ruhaak

bron: www.baaz.nl, 27 augustus 2013

2p 44 In tekstfragment 2 worden twee zaken naar voren gebracht die te gebruiken zijn als argument om de strekking van tekst 4 te ondersteunen. Welke twee beweringen uit tekstfragment 2 zijn dat? Geef antwoord in een of meer volledige zinnen en gebruik voor je antwoord niet meer dan 25 woorden.

In tekstfragment 2 wordt een nuancering aangebracht ten aanzien van de betaling van stagiaires.

2p 45 Leg uit welke nuancering gebruikt wordt ten aanzien van de betaling van stagiaires. Geef antwoord in een of meer volledige zinnen en gebruik voor je antwoord niet meer dan 40 woorden.